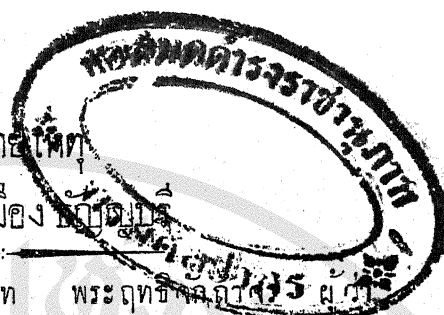

11.72

ป.๕๔

จดหมายให้
เรื่อง สร้าง เมือง รัตนบุรี

ข้า พระพุทธเจ้า นายพันโท พระฤทธิพิทักษ์ ผู้
ราชการ เมือง รัตนบุรี ขอ พระราชทาน เรียบ เรียง เรื่อง สร้าง
เมือง รัตนบุรี ขึ้น ทูลเกล้า ฯ ถวาย เพื่อ เป็น จดหมาย เหตุ
เก็บ รักษา ไว้ สำหรับ เมือง

(๑) เมือง รัตนบุรี นี้ แต่เดิม มา เป็น ที่ บ้าง รก เรียกว่า
ทุ่ง หดง เป็น ทุ่ง ทุ่ง กว้าง ขวาง ใหญ่ โต อยู่ ใน ฝั่ง ตะวันออก ของแม่น้ำ
เจ้า พระยา มี คลอง เปรม ประชากร คัน เป็น เขต อยู่ ด้าน
ตะวันตก แม่น้ำ เมือง นคร นายก คัน อยู่ ด้าน ตะวัน ออก ด้าน
ใต้ มี คลอง แล่น แล่น แด่ ครอง บาง วนาก เป็น เขต แนว ชาย ไม้ กรง
เก่า กับ เมือง สระบุรี แด่ เมือง นคร นายก อยู่ ด้าน เหนือ

(๒) ใน ทุ่ง ทุ่ง หดง นี้ เป็น บ้าง ไม่มี หนทาง ที่ ราษฎร
จะ เข้า ไป ตั้ง ทำ การ เพาะ ปลูก หา เลี้ยง ชีพ ได้ เสด็จ มา ที่ บาง
ส่วน ซึ่ง ใกล้ กับ เขต คลอง พอ จะ เอา ไร่ ไร่นา เข้า ไป ตั้ง ทำ นา
ได้ บ้าง ก็ เก่ง ข้าง โด่ง เพราะ เป็น ที่ รก วัช ไม้ เป็น ทำ เถ ข้าง อยู่
ทั่ว ทุ่ง ทุ่ง จึง ไม่ เป็น ที่ เกิด ประโยชน์ สิ่งใด แท้ ที่ จริง ใน ทุ่ง
ทุ่ง อัน นี้ เป็น ที่ ดิน อุดมดี ทำ การ เพาะ ปลูก ก็มี ผล มาก ราษฎร

ซึ่งอยู่แถวคลองเปรมประชากร แถวคลองแสนแสบฝั่งเหนือ กับ
 คลองบางขนาก ได้เข้าไปตั้งทำนาในส่วนที่ใกล้ ๆ โดยทำสูงมาก
 ขึ้นไป ข้างโข่ง ซึ่งอาไศรยในที่นั้นมัก รบกวณ อยู่เป็นนิจ ความ
 เจริญ ด้วยการเพาะปลูกในที่นี้ จึงยังหาเจริญทันที่นาใน
 ท้องแสนแสบนั้นไม่ แต่ส่วนพื้นที่นาตำบลต่าง ๆ ในท้องแสนแสบ
 ที่ราษฎร เข้าตั้ง ทำได้ โดยมีตำคลองต่าง ๆ อัน พระราชทาน พระ
 บรม ราชานุญาตให้ขุดขึ้นใหม่ ที่ว่างในที่นั้นก็ กลับเป็นนา
 พ้างแทบจะหมดเนื้อ ที่ทั่ว ท้องทุ่งอยู่แล้ว จึงได้เกิด ผล เม็ด
 เข้า ซึ่งเป็นสิน ค้าสำคัญใน สิ่งหนึ่ง ของ กรุงสยาม จากท้องทุ่งแสน
 แสบ เพิ่ม ความเจริญ ของ การ ค้าขายเสมอ เป็น ตำบลมา เมื่อ
 ผล ของ การ เพาะ ปลูก ใน ท้องทุ่ง คนหนึ่ง โดย อาไศรย ตำคลอง
 จึง ทำ การ เพาะ ปลูก ได้ แต่ท้องทุ่ง อีก คนหนึ่ง ยังว่างเปล่า
 ไม่มี ตำคลอง ซึ่งจะได้ อาไศรย เข้าไป ตั้ง ทำนา ให้ เกิด การ
 เพาะ ปลูก ขึ้นนั้น จึงได้ ทรง พระราชดำริ ที่จะ ให้ มี คลอง ขึ้น
 ใน ตอน ท้อง หลวงนี้ ให้ หลาย สาย เพื่อ ประโยชน์ แห่ง การ เพาะ
 ปลูก แด่ เป็น ทาง สดวก ของ มหาชน ซึ่งจะได้ ไป มา ค้าขาย
 ใน ตำคลอง ให้ เกิด ผล ความ เจริญ ยิ่ง ขึ้นไป

(๓) ในสมัยนั้น มีผู้ได้ ทราบ กระแส พระราชดำริ

จึงชักชวนเข้ากัน เป็น บริษัท ขุดคลอง ขอ พระราชทาน พระบรม
 ราชานุญาต เลี้ยง ที่ ขุดคลอง ก่อน ผู้อื่น โดยทุน ของ บริษัท
 แล บริษัท เลี้ยง ที่ ใน ท้องทุ่ง หาดวงนี้ จะขุดเป็น คลอง ประดับ
 ค่อ พระบรมราชประสงค์ที่ได้ทรงพระราชดำริไว้ จึงได้ทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บริษัทขุดคลอง แลคุณาสยามได้รับ
 พระราชทาน พระบรมราชานุญาต ทำการ ขุดคลอง เมื่อวันที่
 พุทธศักราช ๒๔๕๐ ปีชวดสัมฤทธิ์ศก จุลศักราช ๑๒๕๐
 ซึ่งในทุกวันนั้น พระวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ หม่อม
 ราชวงศ์สุพรรณ กับ พระปนัดดาฯ ประสงค์ เป็นผู้อำนวยความสะดวก
 การอยู่

(๔) บริษัทนี้เมื่อได้รับ พระบรมราชานุญาตแล้ว ได้ยื่น
 แผนที่กำหนดเขตร่นจำนวนคลองซึ่งจะขุด ครั้นได้รับพระราช
 ทาน พระบรมราชานุญาตให้ขุดตามกำหนดเขตในแผนที่แล้ว จึง
 ลงมือขุดคลอง เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร ศก ๑๒๕
 ในชั้นแรกขุดคลองด้วยแรงจัน คือ คลองขนาดใหญ่กว้าง ๘ วา
 อก ๒ ศอก โปรดเกล้าฯ พระราชทาน พระบรมราชานุญาต
 ให้เรียกนามคลองว่า “คลองวังสิตประยูรศักดิ์” เริ่มขุดตั้ง
 แต่คลองเปรมประชากร ตรงไป ออกแม่น้ำเมืองนครนายก

ที่ตำบลคีเคาะกระบือ ตรงกับศาลเจ้าองค์รักษ์ ระยะหนึ่งทางยาว ๓๓๒๕ เส้น ๕ วา ขุดด้วยแรงเงินไปได้ประมาณ ๓๐ เส้น จึงได้ใช้เครื่องจักรเรือขุดต่อไป ครั้นขุดถึงระหว่างคลองซอยที่ ๓ กับที่ ๔ จึงได้ใช้เครื่องจักรชนิดเดินบนรางเหล็กขุดบนฝั่งคลอง การขุดด้วยเครื่องจักรเป็นความสะดวก ขุดได้รวดเร็วคลองที่ขุดแล้วมากขึ้น การทำนาเพาะปลูกก็เกิดขึ้นในท้องที่ตามลำดับคลองที่ขุดแล้วไป

(๕) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชหฤทัยโปรดในการเพาะปลูก แดทั้งเป็นพระราชธุระในความบำรุงเปิดทางค้าขาย จึงมีพระราชประสงค์จะทอดพระเนตรการเพาะปลูกของราษฎรในที่ ๒ ฝั่งคลองที่ได้ขุดดองไปแล้ว แดทั้งทอดพระเนตรการขุดคลองด้วยเครื่องจักร นั้นด้วย ครั้นวันที่ ๕ ธันวาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๓๔๔ จึงได้เสด็จพระราชดำเนินประพาสในตำบลองรังสิต ประยูรศักดิ์ ทอดพระเนตรที่ดินซึ่งเกิดเป็นไร่นามีการเพาะปลูกขึ้นบ้าง บางตำบลแล้ว จนถึงคลองที่ ๑๒ ซึ่งเป็นที่สุดคลองอันขุดแล้ว เมื่อมาถึงเครื่องจักรทำการขุดคลองอยู่ตรงตำบลนั้น บริษัทได้สร้างอาคารไว้วางแผ่นศิลาไว้เป็นที่ระวางแห่งพระมหากรุณาธิคุณ ซึ่งได้ทรงพระอุสาหเสด็จพระ

ราชดำเนิน ทอด พระเนตร การ ชดชดอง แด่ทั้งการ เพาะปลูกใน
สมัยนั้น ปรากฏบน สิ่งสำคัญ อยู่ที่ ระยะ คลอง ซอย ที่ ๑๒ ฝั่ง
เหนือ จน ทุกวัน นี้

(๖) ในลำดับต่อมา บริษัทก็ได้ทำการ ชดชดอง รังสิต
ประยูรศักดิ์ต่อไป จน จน ทง ออก ลำ แม่ น้ำ เมือง นคร นายก
กับได้ ชด ชดอง แยก แด่ คลอง ซอย ทั้ง หาดย ต่อไป โดยกำหนด
ระยะ คลอง ละ ๖๐ เส้น มีกำหนด ขนาด คลอง คือ คลอง แยก
กว้าง ๖ วา ฤก ๕ ศอก ด้ายต่าง แยก แด่ คลอง รังสิต ประยูรศักดิ์
ตั้งแต่ คลอง ซอย ที่ ๑ ฝั่งใต้ ด้าย บน แยก แด่ คลอง รังสิต ประ
ยูรศักดิ์ ตั้งแต่ คลอง ซอย ที่ ๕ ฝั่งเหนือต่อไป แด่ บัดนี้ ได้ ชด
ชดอง ถึง คลอง ซอย ที่ ๑ มา บัดนี้ จบ กับ คลอง รังสิต ประยูร ศักดิ์ ด้วย
แล้ว แด่ คลอง ซอย นั้น ชด กว้าง ๕ วา ฤก ๕ ศอก มี ระ
เบียบ ชนิด คลอง แยก แด่ คลอง ซอย แฉ่ง อยู่ใน แผน ที่ นั้น แล้ว

(๗) ใน ส่วน คลอง รังสิต ประยูร ศักดิ์ เมื่อ ชด จน จะ ทง
ตอน ออก ลำ แม่ น้ำ เมือง นคร นายก บริษัทได้ ขอ พระราช ทาน
พระบรม ราชานุญาต สร้าง ทำ นบ เป็น ประตุน้ำ ขน ๒ ตำบล คือ
ตำบล โกด้ คลอง เปรม ประชากร ทาง ออก แม่ น้ำ เจ้า พระยา แห่ง ๑
ตำบล โกด้ คลอง ศีระ กระบือ ทาง ออก แม่ น้ำ เมือง นคร นายก แห่ง ๑

ครั้น ท่านบ ประคุน้ำทั้ง ๒ แห่ง สำเร็จ แล้ว วันที่ ๑๗ พุทธศักราช
 รัตนโกสินทร ศก ๑๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จ
 พระราชดำเนิน พร้อมด้วย พระบรม วงษา นุวงศ์ และ ข้าราชการ
 ข้าราชการโดยรถไฟพิเศษ ประทับ ณ สถานที่ ท่านบ ประคุน้ำ
 ซึ่ง บริษัทได้ ตกแต่งไว้รับเสด็จ โดยมี การ ชุมนุม พร้อมด้วย
 ผู้แทน รัฐบาล แล กองทัพต่าง ประเทศ กับ ทั้ง พวก พ่อค้า นาย
 ห้าง เจ้า หลอด ของ ข้าราชการ ณ ที่ ชุมนุม นั้น ครั้น ได้ เวลา พระ
 ฤกษ์เสด็จ พระราช ดำเนิน จึง ทรง เปิด แพร ที่ กั้น ประคุน้ำ เปิด
 ท่านบ เป็น พระฤกษ์ แล ทรง พระมหา กรุณาโปรดเกล้า ฯ พระ
 ราช ทาน พระบรมราชานุญาตให้เรียก นาม ประคุน้ำ ใน พระบรม
 นามานุกรมว่า “ประคูน้ำฟ้า ดงกรณี” เมื่อเสร็จ การ ที่
 โปรดเกล้า ฯ ให้ เปิด ท่านบ ประคุน้ำ แล้ว จึงเสด็จ ประทับใน
 เรือ พระที่นั่ง กดไฟ ใช้จักร มาโดย ทาง คลองเปรม ประชา กร
 ทรง เปิด เครื่อง จักร ที่ ขุด คลอง รังสิต ประยูร ศักดิ์ ใน ส่วน ซึ่ง
 จะไป ทด อุอา ถ้าแม่ น้ำเจ้า พระยา ณ ตำบล บ้าน ใหม่เหนือ วัด เทียน
 ถวาย ครั้น เปิด เครื่อง จักร ขุด คลอง แล้ว จึง ได้เสด็จ ประพาส
 ใน ลำคลอง รังสิต ประยูร ศักดิ์ เจ้าของ นา แล ทั้ง ราษฎร ซึ่ง ตั้ง
 บ้าน เรือน ทำ นาใน ๒ ฝั่ง คลอง ได้ตั้ง เครื่อง บูชา ตกแต่ง

สถานที่รับเสด็จตลอดลำคลอง เมื่อเรือพระที่นั่งถึงคลอง
ชอยที่ ๑๒ แล้ว เจ้าพนักงานรอเรือพระที่นั่งประทับ ทรง
เปิดแพรคลุมป้ายแผ่นศิลาอนุสาวรีย์ ที่ระฤกครั้งเสด็จประพาส
คราวคลองซุดไต้เพียงนั้นแล้ว ออกเรือพระที่นั่งเสด็จประพาส
ต่อไป จนถึงตำบลซึ่งคลองวังดีต ประยูรศักดิ์จะทอดอกตำแม่
น้ำเมืองนครนายก ซึ่งตั้งเครื่องจักรกำลังทำการซุดคลอง
อยู่นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นประทับบนรถ
เครื่องจักร เจ้าพนักงานได้ใช้จักรซุดคลองทลไปในทันใด
นั้นแล้ว จึงได้เสด็จกลับ มาประทับประทับพลานตามนบประตุน้ำ
ที่ใกล้กับคลองคี่ระกระเบือ ซึ่งข้ามห้วงเทศาภิบาลมณฑล
ปราจีนพร้อมด้วยบริษัทจัดรับเสด็จ จึงทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงเปิด
แพรที่กันประตุน้ำเป็นพระฤกษ์แล้ว พระราชทานพระบรมราชา
นุญาต ให้เรียกนามประตุน้ำในพระนามาภิไธย ของสมเด็จพระ
นางเจ้าพระองค์นั้นว่า “ประตุนครนายกศรี” และได้
เสด็จประทับแรมอยู่ที่ตำบลนั้นราตรี ๑ ข้ามห้วงเทศาภิบาล
ผู้ว่าราชการเมืองพร้อมด้วยบริษัทจัดการรับเสด็จ มีการ
มหกรรมต่าง ๆ เป็นการฉลอง กับทั้งราษฎรแข่งเรือถวาย

ด้วย ครั้นรุ่งขึ้นวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ ศก ๓๓๕
 เสด็จพระราชดำเนินกลับโดยลำคลองตามทางเดิม ถึงสะพาน
 รถไฟคลองรังสิตประยูรศักดิ์ เสด็จขึ้นประทับรถไฟพิเศษ
 ไปประทับแรม ณพระราชวังบางปะอิน

(๘) ตั้งแต่สร้างทำนบประตูน้ำสำเร็จแล้ว น้ำในลำคลอง
 ใหญ่คลองแยก แด่คลองซอยทั้งหลายก็บริบูรณ์เสมอ ถึงฤดู
 ทำนาราษฎรได้อาศัยระบายน้ำพอต้องการ ทำนาได้ผลทวียิ่ง
 กว่าตำบลอื่น ๆ แด่ทั้งเรือค้าขายใหญ่ น้อยก็ไปมาได้สะดวก

(๙) บริษัทได้จัดการเพิ่มเติมเครื่องจักร ขุดคลอง ซอยต่อ
 ไปรวมกันเป็น ๘ เครื่อง คลองทั้งหลายที่บริษัทได้ขุด
 ขุดตลอดไปแล้ว คือคลองรังสิตประยูรศักดิ์ กับคลอง
 หกสายบน แด่สายล่าง กับทั้งคลองซอยอีกหลายคลอง
 แด่คลองที่ยังค้างอยู่ ในเวลานี้ก็มี เมื่อคลองได้ขุดขึ้น
 มากสายหลายทางขึ้นแล้ว ฝ่ายข้างโหลงซึ่งอาศัยอยู่ใน
 ท้องทุ่งก็หนีวันพื้้นคลองออกไป คลองใดที่ได้ขุดไปแล้วก็มี
 ราษฎรชักชวนกันหักร้างถางพงเข้าตั้งทำนา ไถหว่าน แด่
 คำปลูกเมล็ดข้าว เป็นเนืองนาตลอดคลองทั่วไปทุกสาย ทั้ง
 ฝั่งเหนือและฝั่งใต้ไม่มีที่เว้นว่าง พื้นที่ป่าพงที่ราษฎรเข้า

ตั้งทำนาแล้ว กับที่ก้างหักร้างทางพงอยู่ แต่ทั้งที่จะเป็น
นาได้ต่อไปถึง ๒,๐๐๘,๐๐๐ ไร่ จำนวนคนตรวจคราวทำนา
ก็มีจำนวนจะใกล้ถึงสี่หมื่นคน โดยเป็นพื้นเพาะปลูกได้ผล
บริบูรณ์จึงมีมหาชนนิยมกันมาตั้งทำนาเป็นอันมาก

(๓๐) แต่ในท้องทุ่งนี้ตั้งอยู่ในระหว่างมณฑลกรุงเทพฯ
กับมณฑลกรุงเก่าแต่มณฑลปราจีน ราษฎรเข้าตั้งทำการ
เพาะปลูกเนื่องมาตามภูมิตำแน่งที่ใกล้แขวงมณฑล การ
ปกครองท้องที่ จึงยังแยกกันตามเขตรัพื้นที่ ซึ่งขึ้นอยู่ใน
มณฑลนั้น ๆ ยังหาเป็นการเรียบร้อยในท้องแขวง สัมกับ
ภูมิตำแน่งที่มีมหาชนไปตั้งทำการเพาะปลูกอยู่เป็นอันมากนั้นไม่
จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรม
หมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต เสด็จไปตรวจนครบาลตรวจท้องที่
กำหนดเขตรัแขวงยกขึ้นเป็นเมือง คือแบ่งแขวงจากกรุงเทพฯ
อำเภอศีขรโคตราน กับอำเภอคลองที่ ๘ สองอำเภอ แต่แบ่ง
แขวงจากเมืองประชุมธานี อำเภอคลองเปรมประชากรกิ่ง
ท้องที่ บึงจบก กับแขวงกรุงเก่าแต่เมืองสระบุรีที่ยังไม่ตั้ง
นายแขวงอำเภอนั้น รวมเข้ากันเป็นเขตรัแขวงเมือง จัดการ
ปกครองท้องที่ขึ้นอยู่ให้มณฑลกรุงเทพฯ ทรงพระกรุณาโปรด

เกล้า ฯ ให้ประกาศสร้างเมืองขึ้นที่ตำบลระหว่างคลองซอยที่ ๒ กับที่ ๘ ฝั่งเหนือคลองรังสิตประยูรศักดิ์ เมื่อวันที่ ๒ เมษายน รัตนโกสินทร ศก ๑๒๐ มีกำหนดเขตแขวงเมืองทิศตะวันออก ตั้งแต่ทางรถไฟนครราชสีมาไปทางทิศตะวันออก จนถึงคลองซอยที่ ๑๔ ฝั่งตะวันตก เขตแขวงเมืองนครนายก แลเมือง ฉะเชิงเทรา ทิศเหนือตั้งแต่คลองหกวาสายบนฝั่งใต้พรมแดน กรุงเก่าแลเมืองสระบุรี ลงมาทางทิศใต้จนถึงคลองหกวาสายล่างไป ๔๐ เส้น ตามเขตรที่นาริมคลองหกวาฝั่งใต้ เขตแขวงกรุงเทพ ฯ แลเมืองมีนบุรี พระราชทานนามเมืองว่า “เมืองธัญบุรี” ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้นายพันโท พระฤทธิจักร กำนันราษฎรประจำการ เป็นผู้ว่าราชการ เมือง จัดการปกครองท้องที่บำรุงความสุขสำราญของราษฎร ตามกระแสพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ สืบมา

(๓๓) นายพันโท พระฤทธิจักร กำนัน ผู้ว่าราชการเมือง ได้จัดแบ่งเขตแขวงเมืองเป็น ๔ อำเภอ คือ

๑ ตั้งแต่ทางรถไฟนครราชสีมา ตลอดไปจนถึงคลองซอยที่ ๑๔ พรมแดนเมืองนครนายก แลตามลำคลองรังสิตประยูรศักดิ์ขึ้นขึ้นไปข้างฝั่งเหนือภายใน ๔๓ เส้น กับขึ้นไปถึงข้างฝั่งใต้ภายใน ๘๓ เส้น รวมกันเป็นท้องที่ “อำเภอเมือง”

๓๓

ที่ว่า การอำเภอตั้งอยู่ ณ ตำบล คลอง ขอย ที่ ๖ ใกล้ศาลาว่าการ เมือง

๒ ตั้งแต่แนวเขตอำเภอเมืองด้านเหนือขึ้นไป จุดคลองบางหวด เชียง รากน้อย พรหมแดน กรุงเก่า แยกไป ตามลำคลอง หก วา สายบน ถึง คลอง ขอย ที่ ๗ รวมกัน เป็น ท้อง ที่ “อำเภอคลองหวด” ที่ว่า การอำเภอตั้งอยู่ ณ คลอง ขอย ที่ ๒ ฝั่งตะวันออก ตรงทางแยก ไป ตำบ้าย เลียบ แด่คลอง บางหวด เชียง ราก

๓ ตั้งแต่ คลอง ขอย ที่ ๗ แห่ง คลอง หก วา สายบน ต่อเขต อำเภอ คลองหวดไป จุด คลอง ขอย ที่ ๓๔ ฝั่งเหนือ พรหมแดน เมือง นครนายก แด่ตั้งแต่ คลอง หก วา สายบน พรหมแดน เมืองสระบุรี มา จน หลักเขต อำเภอเมือง รวมกัน เป็น ท้อง ที่ “อำเภอหนองเสือ” ที่ว่า การอำเภอตั้งอยู่ ณ คลอง ขอย ที่ ๓๐ แห่ง คลอง หก วา สายบน

๔ ตั้งแต่ตำบลหมอกองทางรถไฟนครราชสีมาไปจนคลอง ขอย ที่ ๓๔ พรหมแดน เมือง ฉะเชิงเทรา แด่เมือง นครนายก แด่ตั้งแต่ พัน คลอง หก วา สายล่าง ๕๐ เส้น พรหมแดน กรุงเทพมหานคร แด่ เมือง มินบุรี ขึ้นมา จน จุด แนวเขต อำเภอเมือง ฝั่งใต้ คลอง รังสิต

ประยูรศักดิ์ รวมกันเป็นท้องที่ “อำเภอลำดุกกา” ที่ว่าการ
อำเภอตั้งอยู่ที่คลองซอชที่ ๗ ฝั่งตะวันออกแห่งคลองหกวาสาย
ล่าง มีเจ้าพนักงานในที่ว่าการอำเภอตามตำแหน่ง

แต่กรมการอำเภอได้ประชุมราษฎร เลือกผู้ใหญ่บ้าน
แต่กำหนดตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ได้แบ่ง
ตำบลในหน้าที่กำหนดให้ตั้งการแขวงกำหนดหนึ่ง ๒ คลอง ทั้งด้าน
เหนือและด้านใต้ตามระยะคลอง แต่ได้มีป้ายบอกนาม
ท้องที่อำเภอทุก ๆ ตำบลแต่หมู่บ้านตลอดทั่วไป

(๑๒) กองตระเวนในเมืองรัตนบุรี ได้มีกองใหญ่ประจำ
เมืองกอง ๓ และมีกองน้อยหรือกองแยกในตำบลต่าง ๆ อีก
๘ กอง คือ ในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ตำบลคลองซอชที่ ๘
กอง ๓ ตำบลคลองซอชที่ ๑๓ กอง ๑ ในคลองหกวาสายล่าง
ตำบลคูคตสายใหม่คลองที่ ๑ กอง ๓ ตำบลคำพริ้วคลอง
ซอชที่ ๕ กอง ๑ ตำบลศีรษะกระดานคลองซอชที่ ๗ กอง ๑
ตำบลบึงเคยคลองซอชที่ ๘ กอง ๑ ตำบลน้ำไม้ซึ่งหนึ่ง
คลองซอชที่ ๑๑ กอง ๑ ตำบลบึงน้ำรักคลองซอชที่ ๑๔
อีกกอง ๑ แต่กองตระเวนกองแยกในคลองหกวานี้ ได้ตั้งมา
แต่เดิมครั้งยังไม่ได้สร้างเมืองรัตนบุรี ซึ่งในเวลานั้นเป็น

ตำบล ทาง ร่วม ทำเด คน ร้าย พัก อาไศรย โดยลำบั้ง บาง ซึ่ง
 ราษฎร ไป ตั้ง ทำไร่นา แต่ก่อน เป็น ที่ เปลี่ยว แต่บัดนี้ ใน ที่ ใกล้
 เคียง โรง พัก กอง ตระเวน กลับ เป็น ที่ ประชุม การ คำ ขาย ไป
 แทบ ทั้ง นั้น แล้ว แต่ ต่อ ไป จะ ได้ ย้าย กอง ตระเวน บาง กอง ไป
 จัด ตั้ง ให้ เข้า ระเบียบ ตาม ที่ ว่า การ อำเภอ ทุก ๆ ตำบล เพื่อ
 ทำ การ ร้อง บ้อง กัน เจริญ ร้าย ตาม ท้อง แคว้น ให้ ต้อง ตาม ดัชนี
 ปก ครอง ท้อง ที่ ใน พระราชบัญญัติ ดับ ไป

(๓๓) การ ดำเนิน เมื่อ แรก ชุด คดอง ก็มี ผู้ ศรัทธา
 คณะ คน สร้าง วัด ขึ้น ใน ที่ นา ของ คน บ้าง บาง ตำบล มี ราษฎร
 ศรัทธา เรี่ยราย เข้า กัน สร้าง วัด ขึ้น บ้าง ตาม หมู่ บ้าน มัก จะมี
 วัด ขึ้น ปี ละ หนึ่ง วัด ต้อง วัด มา จน บัดนี้ ใน คดอง รังสิต
 ประยูรศักดิ์ มี วัด ๒ แห่ง ใน คดอง ๕ แยก คดอง ซอย ผัง เหนือ
 มี วัด ๗ แห่ง ที่ คดอง หก ว่า สายต่าง มี วัด ๒๐ แห่ง ใน จำนวน วัด
 เหล่านี้ ที่ได้ ขอ รับ พระ ราช ทาน พระ บรม ราช านุญาต ที่ วิ สุภ คาม
 สิมา สร้าง พระ อุโบสถ แล้ว บ้าง ดัง เช่น วัด มุด จัน ดาราม ที่
 คดอง ซอย ที่ ๕ ใน คดอง รังสิต ประยูรศักดิ์ เป็นต้น ดังนี้ มี น้อย วัด
 ที่ ยัง ไม่ได้ ขอ พระ บรม ราช านุญาต ที่ วิ สุภ คาม สิมา เป็น แต่ วัด
 ด้าน กัน สังฆ ยัง มี อยู่ โดย มาก เพราะ เจ้า ของ ที่ หรือ ผู้ ที่ เรี่ยราย

กันสร้าง ยังไม่ได้ทำอุโบสถสำหรับ พระสงฆ์ทำสังฆกรรม
 เปนแต่สร้างเฉพาะ กุฏิ เพื่อ พระสงฆ์ ดำเนิน อย่าง โรงนา ขรรพดา
 มี พระสงฆ์อยู่เพียง วัด หนึ่ง อย่าง มาก ๘ รูป แต่ อย่าง น้อย ๓ รูป
 ดังนี้ แต่ ใน คณนี้ เจ้าคณะ มณฑล ได้ ออก มาจัด การ คณะสงฆ์
 ตั้งเจ้าคณะแขวงกับเจ้าอธิการปกครองวัด แต่ทั้งนี้แนะนำให้
 จัดระเบียบปกครอง อารามตาม พระราชบัญญัติ ลักษณะ ปกครอง
 คณะสงฆ์ รัตนโกสินทร ศก ๑๒๓ นี้ด้วย คงจะเป็น ความเรียบ
 ร้อย รุ่งเรือง เจริญ ใน ส่วน พระศาสนา แต่ คง จะชักนำ ประชา
 ชน ทั้ง หลายน ให้ เลื่อมใส ศรัทธา ใน พระพุทธศาสนา ในเวลา ประ
 พุติสัมมาปฏิบัติแล้ว วิชาคุณใน สำนักนี้ สงฆ์ มากยิ่ง ขึ้นไป

(๑๔) ผลของความ พระราชดำริห์ใน พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว ผู้ทรง พระคุณ ขรรพ อัน มหาประเสริฐ ซึ่งได้
 มี พระมหากรุณาแก่ ประชาชน โดย ทรง ทนบำรุ้ง ด้วยการ
 เปิดท้องทุ่ง หวดงให้มีคลองเป็นทาง เพื่อการเพาะปลูกแลไปมา
 ค้าขาย ประชาชน ทั้ง หลายน จึง ได้ มี โอกาส เข้าตั้ง ทำไร่นา แต่
 ทำมาค้าขายได้สะดวก จน มี โรงสี เข้าด้วย เครื่องจักรกลไฟ
 ขึ้นในบ้านเมือง แต่มีเรือเดินบนทะเลเข้า กับสินค้าไป มาตลอด
 ฤดูกาล เพราะ พระมหากรุณาธิคุณ ซึ่งได้ทรง ทนบำรุ้ง ให้

ได้ทำการเพาะปลูกแต่ค้าขาย กับทั้งจัดการ ปกครอง รักษา ความ
สงบเรียบร้อย อีกด้วย เมือง รัตนบุรี จึง มีความเจริญขึ้นโดยเร็ว
พลัน พระเดช พระคุณ ปกเกล้าฯ อยู่ทั่วกัน หา ที่ สุกุมิได้

(๑๕) เมื่อ ได้ กล่าวความเป็นไป ของเมือง รัตนบุรี แลชั้น ค้น
โดยลำดับมา จน ประจันต์ นี้แล้ว แต่การ สร้างสถานที่จัดการ ปก
ครอง บ้าน เมืองยัง หา ได้ กล่าว ไม่ ข้าพระพุทธเจ้า ขอ พระ ราช
ทาน กล่าว ไว้ แต่พอสังเขป เพื่อเป็น จดหมาย เหตุสิ่ง ที่ปลูก
สร้าง ชั้นแรก เมื่อตั้งเมือง แลการ ปลูกสร้าง สถานที่ ในเมือง
ได้ลงมือเริ่มต้น เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม วันโกสินทรศก ๑๒๐
เดิมที่ดิน ใน ตำบลนี้ เป็นที่ลุ่ม ท้องนา ต้องขุดรากสถานที่ต่างๆ
ก่อนจาก เนื้อ ที่ เดิมแล้ว จึง พูน โกล ให้ สูง พ้น ระดับน้ำท่วม
ตามชั้น มา การ ขุดดิน ถม โกล แล ทำถนน หนทาง ต้อง คิด
กำหนด ให้มีคลองใช้ หรือ คลองคู เป็น ระเบียบก่อน จึง ได้ ขุด
เอาดิน ชั้น ถม ที่ สถานที่ ต่าง ๆ ซึ่ง ได้ สร้าง ขึ้น นั้น คือ :-

๑. คำว่า การ เมืองกว้าง ๖ วา ยาว ๒๒ วา ๒. คอก
ถางล่าง ก่ออิฐ ถม ปูน พื้นดินสูง ๓. คอก ถัง พ้น วาง กาน ตั้ง
เสาเครื่อง ไม้ สัก ตอดดฟ้า แล พ้น สูง แต่พื้น ถึง ๕ ๘ คอก
หลังคามุง กระเบื้อง ปูน ซีเมนต์

๒ เสาธงหน้าศาลาว่าการเมืองเสาดหนึ่ง สูง ๑๒ วา

๓ โรงพักกองตระเวน (๑) ที่ว่าการหลังหนึ่ง ๒ ชั้น กว้าง
แปดยาว ๕ วา ๑ ศอก ๑๖ นิ้ว พื้นชั้นล่างสูง ๑๖ นิ้ว
พื้นชั้นบนแต่เพดานสูงชั้นละ ๕ ศอก เสาแต่เครื่องบนรอบค้ำ
ไม้สัก ฝาไม้กระยาเลย หลังคามุงกระเบื้องไทย (๒)
มีเรือนแถวสำหรับพลตระเวน อยู่ต่อมที่ว่าการ ๓ ด้าน ๆ ละ
หลัง ๆ หนึ่งแบ่งเป็น ๕ ห้อง กว้าง ๕ ศอก ยาว ๖ วา
พื้นสูง ๑๖ นิ้ว เสาไม้แก่น เครื่องบนแต่พื้นไม้สัก
ฝาไม้กระยาเลย หลังคามุงกระเบื้องไทย (๓) กับมีโรง
ม้าอีกหลังหนึ่งด้วย

๔ ที่ว่าการอำเภอเมืองหลัง ๑ กว้าง ๔ วา ยาว ๖
วา ๒ ศอก เสาไม้แก่น เครื่องบนไม้สัก พื้นแต่ฝาไม้
กระยาเลย หลังคามุงสังกะสี

๕ ศาลเมือง (๑) ศาลสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีหลัง
หนึ่ง กว้าง ๕ วา ๓ ศอก ๖ นิ้ว ยาว ๘ วา ๘ นิ้ว พื้น
สูง ๓ ศอก แต่พื้นถึงช่อ ๗ ศอกคืบ ถานต่างก่ออิฐ
ถือปูน เสาเครื่องบนพื้นแต่ฝาไม้สัก หลังคามุงกระเบื้อง
ปูนซีเมนต์ (๒) เรือนพักผู้พิพากษาหลังหนึ่ง กว้าง ๔ วา

๖ นิ้ว ยาว ๕ วา ๒ ศอก ๖ นิ้ว พันสูง ๔ ศอก ๓๐
 นิ้ว สูงแต่พันถึงข้อ ๗ ศอก เสาเครื่องบน พันแต่ฝ่าเท้า
 ค้วยไม้ดัก หลังคามุงกระเบื้อง ปูนซิเมนต์ (๓) เว้นครัว
 ไม้ดัก หลังคาตั้งกระชี่ กว้าง ๖ ศอก ๖ นิ้ว ยาว ๔ วา
 ๖ นิ้ว อีกหลังหนึ่ง (๔) กับมีรั้วไม้ดักรอบบริเวณศาล
 กว้าง ๓๗ วา ยาว ๓ เส้น ๓๗ วา

๖ ตรงที่คุมักโทษ (๑) มีเรือนจำ ๒ หลัง ๆ หนึ่ง
 กว้าง ๓ วา ยาว ๓๐ วา ๓ ศอก สูง ๘ ศอก เสาไม้
 แก่น เครื่องบนไม้ดัก พันแต่ฝ่าเท้ากระยาเลย หลังคา
 มุงตั้งกระชี่ (๒) เรือนที่ว่าการ ตรงแต่ทั้งแปลนที่อยู่ นายพจามรง
 อยู่ประตูทางเข้าตรงหลังหนึ่ง (๓) เว้นครัวหลังหนึ่ง
 (๔) กับทั้งรั้วตั้งกระชี่กระโจมยามสี่ทิศรอบบริเวณตรงค้วย

๗ จวนที่พักผู้ว่าราชการ เมือง (๑) เว้นพื้น ๒ ชั้น
 หลังหนึ่ง กว้าง ๔ วา ยาว ๘ วา ๓ ศอก ถานล่างก่ออิฐ
 ถือปูน พื้นดินสูง ๒ ศอกถึงพื้นชั้นล่าง วางคานตั้งเสา
 เครื่องไม้ดักตลอดฝ่าเท้าชั้นบนสูง ๗ ศอก สูงแต่
 พันถึงข้อ ๘ ศอก หลังคามุงกระเบื้อง ปูนซิเมนต์ (๒)

เรือนชั้นเดียวปลูกไว้ข้างหลังเรือน ๒ ชั้น อีกหลังหนึ่ง
กว้าง ๓ วา ยาว ๙ วา ๓ ศอก พื้นเดิมชั้นล่างเรือนสองชั้น
มีมุขเตาถอยไม่มีฝา กว้าง ๖ ศอก ยาว ๖ วา ๒
ศอก ถ้ามารวมติดต่อกับเรือนหลังสองชั้น ถานล่างก่ออิฐสูง ๒
ศอกถึงพื้น วางคานตั้งเตาเครื่องไม้ดีกตลอดพื้นแต่ฝา หลัง
คามุงสังกะสี (๓) เรือนครัวแต่ที่คนใช้เอาไครยหลัง ๓
ยาว ๙ วา ๓ ศอก กว้าง ๓ วา ๒ ศอก คับ เตา
แต่เครื่องบนไม้ดีก พื้นกับฝาไม้กระยาเลย หลังคามุง
สังกะสี แต่ (๔) มีรั้วสังกะสีรอบบริเวณจนที่ปักผู้ว่าราชการ
การเมืองกว้าง ๒ เส้น ยาว ๒ เส้น

๘ ศาลาทำน้ำ ๒ หลัง ๆ หนึ่งกว้าง ๖ ศอก ยาว ๓
วา ด้านหน้ามีมุขบรรไดลง ๒ ข้าง มีเกาอี้ที่นั่งที่พนั ทำ
ด้วยไม้ดีกทั้งชิ้น

๙ ถนนปูนดินปูอิฐตะแคง (๑) ขนาดกว้าง ๖ ศอก
ตั้งแต่ศาลาทำน้ำจนถึงจนผู้ว่าราชการเมืองสายหนึ่งยาว ๓
เส้น ๑๕ วา ต่อถนนสายนี้ไปโดยผ่านสถานที่ว่าการต่าง ๆ
จนถึงตรงเรือนจำสายหนึ่งยาว ๑๓ เส้น ๓๓ วา ๓ ศอก
แต่ตั้งแต่ศาลาว่าการเมืองถึงไปถึงศาลาทำน้ำอีกสายหนึ่ง ยาว

๕ เส้น ๓ วา ๓ ศอก รวมกันเป็นถนนยาว ๒๓ เส้น ๙ วา ๒ ศอก (๒) ถนนขนาดกว้าง ๔ ศอกรอบศาลาว่าการเมือง รอบจนที่พิกษุว่าราชการเมือง แด่ทั้งตรงเรือนจำรวมกันยาว ๓ เส้น ๖ วา จึงรวมเป็นถนนพุนดินปุอิฐตะแคงที่ได้ทำขึ้นแล้วยาว ๒๔ เส้น ๑๕ วา ๒ ศอก

๓๐ สนามนำเมืองได้กำหนดที่ไว้แล้วกว้าง ๒ เส้น ๔ วา ๒ ศอก ยาว ๑๒ เส้น แต่ยังไม่ได้ขุดดินถม เพราะเป็นที่ใหญ่กว้าง จะได้รับพระราชทานค่อยทำค่อยเป็นไปตามสมัยอันควร

แต่ที่ทำการไปรษณีย์แต่โทรเลขนั้น กำหนดจะได้ปลูกสร้างต่อไปในปีหน้า

(๓๖) เมื่อการปลูกสร้างสถานที่ต่าง ๆ ทำล่วงมาจนถึงเดือนมิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ นับได้ปี ๓ กับ ๘ เดือน สำหรับบริบูรณ์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้มี การชุมนุมพระบรมวงษานุวงษแต่เข้าทอดของ ชุติ พระบาท กับทั้ง ทวยราษฎร ในพื้นบ้าน เมือง รัษฎ

บุรี เจ้าแก้วทูลของบุรี พระบาท ใน การ พระราชพิธีเสด็จ
พระราชดำเนินเปิดเมือง มีรายการแจ้ง อยู่ใน ใบกำหนดการ
เสด็จพระราชดำเนินเปิดเมือง รัษฎบุรี ซึ่งติดอยู่ในท้ายจดหมาย
เหตุนี้แล้ว

คำดำ การ เมือง รัษฎบุรี

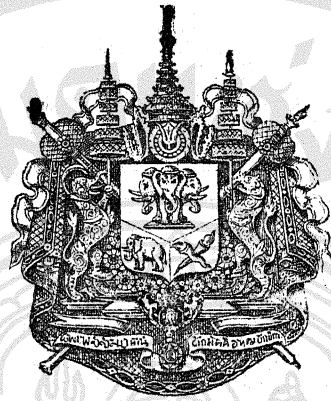
วันที่ ๑๓ มีนาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๓

ว่า พระพุทธิเจ้า

นายพันโท พระฤทธิจักร กำนจ

ผู้ว่าราชการ เมือง

กำหนดการ
เสด็จ พระราชดำเนิน เปิดเมือง รัษฎาบุรี

พระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จฯ เสด็จฯ
กระทรงฯ รับพระบรมราชโองการ ได้เกล้าฯ ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า เมือง รัษฎาบุรี ซึ่ง ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นเมื่อ รัตนโกสินทร ศก ๑๒๐ นั้นสถานที่ต่างๆ
สำหรับเมือง ได้สร้างสำเร็จแล้วบริบูรณ์ จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้กำหนดการ เปิดเมือง รัษฎาบุรี โดยราย
การ ดังต่อไปนี้

วันที่ ๑๒ มีนาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๑ เวลาบ่าย ๖ โมง

ราชการ เมือง แด กรมการ เมือง รัตนบุรี จะได้เอา ราชนา พระสงฆ์
มี พระดำณ โสภณ เจ้าคณะ มณฑล กรุงเทพ ฯ เปน ประธาน กับ
พระครู ปลัด แด เจ้า คณะแขวงเจ้า อธิการ ใน แขวง เมือง รัตนบุรี
รวม ๑๐ รูป เจริญ พระพุทธ มนต์ ศาสดาว่า การ เมือง รัตนบุรี
ครั้งนี้ วันที่ ๓ มีนาคม เวลาเช้า พระสงฆ์ ดั้น แด รับของ ไทยทาน
แล้ว อยู่ รอ แด แด สวด ชยันโต ใน เวลา พระ ฤกษ์ ทรง เบ็ด บ้าย
ศาสดา ว่า การ เมือง

ใน วันที่ ๓ มีนาคม เวลาเช้า พระบาท สมเด็จพระ เจ้า อยู่หัว
จะได้เสด็จ พระ ราช ดำเนิน โดย กระ บวน รถม้า พระ ที่นั่ง ออก
จาก สวนดุสิต ไปยัง สะเต ชัน รถไฟ ตำบล ตาม เสน เสด็จ ขึ้น
ประทับ บน รถ พระ ที่นั่ง เสด็จ บัดี้ กระทรง นครบถ ตาม เสด็จ
พระ ราช ดำเนิน โดย รถ พระ ที่นั่ง ด้วย เจ้า พนักงาน กรม รถไฟ
จะได้ ใช้ จักร รถไฟ ออก รถ พระ ที่นั่ง เวลา เข้า ๑ โมง ๓๕ นาที
ถึง สะเต ชัน รถไฟ ตำบล คลอง วัง สิต ประยูร สักดี เวลา เข้า ๒ โมง
๑๕ นาที พระ อารักษ์ ประชา ราช วั ช้า หลวง กับ กรมการ กำนัน ผู้ใหญ่
บ้าน แด ราช วั เมือง ประทุมธานี แด รับ เสด็จ ที่ สะเต ชัน รถไฟ ฝ่าย
ฟาก ข้าง แขวง เมือง ประทุมธานี แด นาย พันโท พระ ฤทธิจักร
กำจร ผู้ว่า ราชการ เมือง รัตนบุรี จะได้ นำ ดอกไม้ รูป เทียน

กับเครื่องบูชา ยิง ๕ อย่างหลุดเกล้า ๆ ถวาย กราบ บังคมทูล พระ
กรุณา เสด็จเสด็จเข้าในแขวงเมือง ธัญบุรี เสด็จ พระราชดำเนิน
โดยประวาททาง ลาศ พระบาท ไปยังที่ ถนนข้างใน ประตูน้ำ
จุฬาลงกรณ์ ซึ่งเมือง ธัญบุรี แล บริษัท ชุมคลอง แด่คุณ สยาม
จิตต์ รับเสด็จ ประทับเรือ พระที่นั่ง พระฤทธิจักร กำนัน
ว่าราชการ เมือง ตามเสด็จ พระราชดำเนิน ในเรือ พระที่นั่ง ด้วย
เรือกลไฟ ใช้จักรเดินไปในลำคลองวังสิต ประยงค์ศักดิ์ โดย
ระยะทาง ๓๖๘ เส้น ประมาณเวลาราว ๒ ชั่วโมง กับ ๓๐ นาที
ถึง ถนนท่า เมือง ธัญบุรี

พร.ยาอินทราธิบดี สหราช รองเมือง ปลัดทูลฉลอง พระยา
เพชรชฎา ปลัดบาญชี พร้อมด้วยข้าราชการในกระทรวง
นครบาล กับทั้งข้าหลวง ผู้ว่าราชการ เมือง แด่กรมการ
หัวเมือง ในมณฑลกรุงเทพ ฯ เมื่อรับเสด็จที่ท่าถนน จะได้
เสด็จ พระราชดำเนินใน ประวาททาง ลาศ พระบาท ระหว่าง
ราชวัตร ฉัตรเข้ารายทาง ไปยัง ศาลว่าการเมือง แด่ในสนาม
นอกราชวัตร ฉัตรเข้าข้างทางเสด็จ จะได้ประทับตั้งเสด็จ
ของถวาย ซึ่งพ่อค้า แด่ราษฎร พร้อมใจกัน จัคนำมาขึ้น แด
มือ ๑ ถัดจะถึง ศาลว่าการเมือง มีประวาทใหญ่ อัน ปลุกเนื่องมา

แต่นำคำดาว่าการเมือง ทั้งด้านเหนือ แดด้านใต้ ข้าง ตะปะว่า
ตั้งโต๊ะเครื่องบูชาแด่ เปน ที่กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, พ่อค้า, กับ
ราษฎร ยืนเฝ้า รับเสด็จ กับ ทั้ง เฝ้า ทูล ถอง ขุดี พระบาท ใน
เวลาถวายไชย มงคล แด่เมื่อ ทรง เสด็จบ้าย คำดาว่าการเมือง นั้น ด้วย
เมื่อเสด็จ พระราช ดำเนิน ถึง ปะรำ ชัน กล่าวแล้ว นี้ ผู้ว่า ราช การ
เมือง จะ ได้นำ กรม การ อำเภอดำเนิน ผู้ใหญ่บ้าน กับ ทั้ง
พ่อค้าผู้ สม ควร เฝ้า ทูล ถอง ขุดี พระบาท ใน ระยะ ทางเสด็จ
คลอก ไป เมื่อเสด็จ ถึง คำดา ว่า การ เมือง กอง ทหาร ยืน แถว
รับเสด็จ จะได้ ถวาย คำนับ ขาวุธ แด่ แตรวง เป้า เพดง สรรเสริญ
พระ บารมี

ครั้นเสด็จ ประทับ บน คำดาว่าการเมือง ทรง จุก เทียน เครื่อง
นมัสการ แด่ ทรง ศิธ แล้ว พอ ใกล้เคียง เข้า ๕ โมงกับ ๓๙ นาที
เปน ประถมฤกษ์ ไปจน ถึง เวลาเช้า ๕ โมงกับ ๓๙ นาที เปน
ทิดุค พระฤกษ์ เสด็จ ขึ้น ประทับ พระที่นั่ง ไทรน พระ ธงชัย
ประชุม เฝ้า อยู่ เบื้องซ้าย พระบรมวงษานุกรม เฝ้า อยู่ เบื้องขวา
ข้าราชการ ผู้ใหญ่ เฝ้า ทูล ถอง ขุดี พระบาท บน คำดาว่าการเมือง
ข้าราชการ ผู้น้อย เฝ้า ที่ ปะรำ นำคำดา แด่ กำนัน ผู้ใหญ่ บ้าน
กับพ่อค้า แด่ราษฎร เฝ้า อยู่ใน ปะรำ ต่อ ออก ไป นาย พันโท
พระฤทธิจักร กำนัน ผู้ว่า ราช การ เมือง พร้อมด้วย ข้าราชการ

ประจำเมืองชัยภูมิ กับผู้จัดการ บริษัท ชุคคอง แคนนา สยาม
 แด่ทั้ง พ่อคำที่ สมควร เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเฉพาะ
 หน้าพระที่นั่ง พระฤทธิจักร กำนัน จะได้ อ่านคำกราบบังคมทูล
 พระกรุณา ถวายไชยมงคล ในการ ที่ ทรงพระกรุณา โปรดเกล้า ฯ
 ให้สร้างเมืองชัยภูมิ สำหรับบริวาร อัน เชิญเสด็จ ทรง
 เสด็จ บ่าย นามเมือง ซึ่งคิดไว้ว่า คำว่าเมืองนั้น พออ่าน
 แล้ว จะได้บังสุก่า ถวายไชยมงคล ใน หีบพระศรีทองคำ ดงยาราชา
 วดี ที่ข้าราชการในเมืองชัยภูมิ พร้อมกันจัดทำขึ้น ทูลเกล้า ฯ
 ถวาย ครั้น ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทาน กระแส
 พระราชดำรัสตอบแล้ว จะได้เสด็จ ออก ทรง ชักเชือกเปิดผ้า
 คลุมบ้าย คำว่า การ เมือง ในทันใดนั้น พระสงฆ์จะได้ ถวาย
 ไชยันโต ชาวประ โคม จะได้ประโคม แตรสังข์ พิณพาทย์ ทหาร
 แลจะได้ ถวายคำนับ อาวุธ แตรวง ประ โคม เพลง สรรเสริญ พระ
 บารมี เจ้าพนักงานจะได้ชักธง สำหรับเมืองขึ้น ปลายเสา กำนัน
 ผู้ใหญ่บ้าน แลราษฎรจะได้ ให้ขึ้น ตามตา แด่ทั้ง การ มหกรรม
 ที่เล่น สมโภช คือ ดกร, งิ้ว, ดิเก, แดเพลงวง จะได้ตั้ง ต้น
 เล่น ขึ้น พร้อมกันด้วย
 ครั้นเสร็จ การ เปิดเมืองแล้ว เสด็จขึ้น ประทับ พระที่นั่ง
 ไทรน พระฤทธิจักร กำนัน ผู้ว่าราชการ เมือง กับ กรมการ จะได้

เจ้าเฒ่า ทูต ของ ชูดี พระ บาท ถวาย ดอกไม้ รูปเทียน แด
 พระ ฤทธิจักร กำนัน จะได้ กราบ บิรมิ ทูต พระ กรุณา แด ทูต เกด้า ๗
 ถวาย บาญชี ชื่อ พ่อค้า แด ราษฎร ที่ พร้อม กัน จัด เข้า ดำร มา ถวาย
 นั้น แล้ว จะ ได้ ทรง พระ กรุณา โปรด เกด้า ๗ พระ ราช ทาน
 ถัญญาบิรมิ แด เครื่อง ราช อิศริยาภรณ์ แก่ เจ้า ทูต ของ ชูดี พระ
 บาท กับ ทั้ง พระ ราชทาน เหยี่ยญ ความชอบ แก่ กำนัน แด ผู้ใหญ่ บ้าน
 ใน เมือง ชัญญบุรี ตาม สัมคอร นั้น ด้วย ครั้น พระสังฆ ถวาย อภิเษก
 แล้ว เสด็จ ออก ประทับ ณ เถลิง ศาลา ว่า การ เมือง กรมการ
 อำเภอก็ ได้นำ ราษฎร มา ถวาย ดอกไม้ รูปเทียน โดย วิถี เติน
 กระบวน แห่ง เจริญ แวด ละ ๔ คน มา ตาม ประว่า ทาง เสด็จ ผ่าน ศาลา
 ว่า การ เมือง เฉพาะ หน้า พระที่นั่ง เสด็จ แล้ว
 ผู้ว่า ราชการ เมือง จะ ได้นำ เสด็จ พระราช ดำเนิน ทอดพระ
 เนตร ท้อง ทำการ ใน ศาลา ว่า การ เมือง ทุก หน้า ที่ แล้ว เสด็จ พระ
 ราช ดำเนิน ออก จาก ศาลา ว่า การ เมือง ไป ใน ประว่า โดย ทาง ทาง
 พระ บาท ทอด พระเนตร โรง พัก กอง ตระเวร คราง เรือนจำ
 แล้ว เสด็จ ถัดมา ตาม ทาง เดิม มา ทอด พระเนตร ศาล พิจารณา
 คดี ที่ ว่า การ อำเภอ เมือง แด โรง พิพิภรณ์ ซึ่ง เติง ถรร พรณ
 พิษนัน เกิด ใน พื้น บ้าน เมือง จัด ประดับ ประดา ขึ้น ถวาย เฉพาะ
 ชั่ว คราว นั้น แล้ว เสด็จ ประทับ เสด็จ กลาง วัน ณ จวน ผู้ว่า ราชการ

เมือง ถ้ายังมีเวลาอยู่มาก จะได้มีการวิ่งแข่งม้าหน้าเดียว
อย่างเด่นชัดกัน ในบ้าน นอก ถวาย ทอดพระเนตรแต่เรือน ผู้
ว่าราชการเมือง

ครั้น เวลาสมควร เสด็จ กลับแต่เมือง รัษฎาบุรี ผู้ว่าราชการ
เมือง ตามเสด็จในเรือ พระที่นั่ง จน สิ้น แฉวง เมือง รัษฎาบุรี เมื่อ
เรือ พระที่นั่ง ถึงวัด มุตจินตาราม ประทับช่วยการ ผูกพัทธสีมา
พระปฏิบัติ ราช ประสงค์ ผู้สร้าง วัด เฝ้ารับเสด็จ ครั้น บำเพญ
พระ ราช กุศลแล้ว ออก เรือ พระที่นั่ง มา ยัง สะเตชั่น รถไฟ คดของ
วัง สิด ประยูรศักดิ์ เสด็จ ขึ้น ประทับ บน รถ พระที่นั่ง เจ้าพนักงาน
ใช้ จักร รถไฟ ออกจาก สะเตชั่น คดของ วัง สิด ประยูรศักดิ์ เวลา
บ่าย ๕ โมง ถึง สะเตชั่น รถไฟ ท่าบด สยามเด่น เวลาบ่าย ๕ โมง
๔๐ นาที เสด็จ ขึ้น ประทับ บน รถม้า พระที่นั่ง กลับยัง ส่วน คฤหา
ส่วน ที่ เมือง รัษฎาบุรี การ มหกรรม จะได้เด่นชัดของ ต่อไป
ครบ ๓ วัน ๓ คืน แลจุด ประทีปตามโคม กับ มีหนึ่ง แดดอก
ไม้เพลิง ใน เวลา กลาง คืน แลทั้ง มีการ ออก ร้าน ขาย ของ ใน
ท่าบด ที่ ใกล้ ตลาด หน้าเมือง นั้นด้วย

การ ประดับ กาย ในงานนี้ แต่ง เค็ม ยศขาว แต่เมื่อเสด็จ
การ พระ ราช พิธี เสด็จ ประทับ ที่ จวน ผู้ว่า ราชการ เมือง แล้ว
เปลี่ยน เครื่อง เค็ม ยศ แต่ง ตาม ขรรพ เนียม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณ

